Winterkenmerken onzer houtgewassen.

(Vervolg)

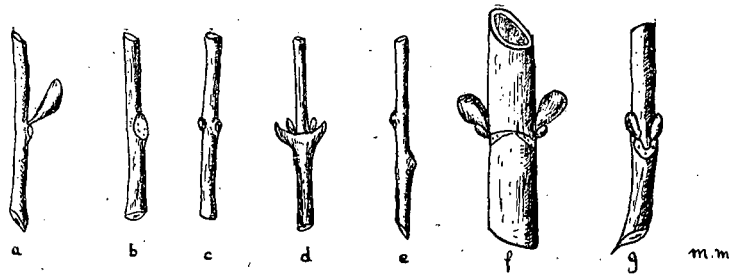
Nu we onze eerste schrede hebben gezet op het niet zo erg gemakkelijke terrein der winterstudie onzer bomen en heesters zijn we zo ingenomen met onze waarnemingen, dat we van onze wandelingen al heel wat diverse takken hebben medegenomen om deze thuis verder te bestuderen. We merken al spoedig, dat de knoppen van al dit materiaal verschillend geplaatst zijn en daardoor een min of meer kenmerkende vorm geven aan het betreffende takje.

In de meeste gevallen zijn de knoppen in een spiraal om de twijg geplaatst; we zullen dit een verstrooide knopstand noemen. Veelvuldig treffen we ook 2 knoppen op gelijke hoogte tegenover elkaar aan, dus een tegenoverstaande stand. Zijn de knopparen nu rechthoekig tegenover elkaar gesteld dan spreekt men van kruisstandige knoppen (Evenals bij bladeren b.v. van Dovenetel welke ook kruisstandig zijn).

Staan de paren of de enkele knoppen in dezelfde richting aan twee zijden der tak, dan spreekt men van tweerijige knoppen, welk verschijnsel we aantreffen bij de Iep en onze Haagbeuk. Toch merken we op, dat het verschil van stand aan korte en lange scheuten afwijkend is, b.v. bij de Tamme Kastanje hebben de lange scheuten een tweezijdige knopstand en het kortlof een spiraalstand. Dit blijven gelukkig voor ons de enige uitzonderingen op den regel. Andere keren treffen we vele knoppen bijéén, men zou dit opééngehoopte knopstand kunnen noemen. Heel overtuigend zien we dit bij de Eiken, het Peperboompje en bij Prunussoorten (zie afb. Sleedoorn).

Toverhazelaar
(Hamamelis mollis)

a gesteelde knop (els), b - c verborgen knoppen : b in weefsel (Ptelea), c in bladkussen (kornoelje), d achter bladbasis, e bij Prunussoort, f verschillende knoppen boven elkaar (vlier), g verschillende knoppen naast elkaar (Lespedera).

Maar genoeg hierover, nu de knoppen eens aandachtig beschouwen ! In de eerste plaats zullen we bij onderlinge vergelijking een enorm verschil in grootte, vorm en kleur ontdekken, waar we vooreerst nog niet over uitgesproken raken. Vooral bij de grootte der knoppen treffen we zeer uiteenlopende verschillen. Wel moeten we er rekening mee houden, dat de omstandigheden waaronder een heester groeide, ook van zeer grote invloed zullen zijn op de knopvorm. Toch blijft er een wezenlijk groot verschil bestaan tussen de kleine knoppen van b.v. Spiraea's of Prunus, Tamarix en de opvallend grote knoppen van b.v. Paardekastanje, Hycorinoot (Carya) en beuk.

We weten allen dat er in de natuur een grote rijkdom aan vormen is, wat ook het geval is met ons studie-object : de knoppen. Zoveel mogelijk zullen we deze benamen :

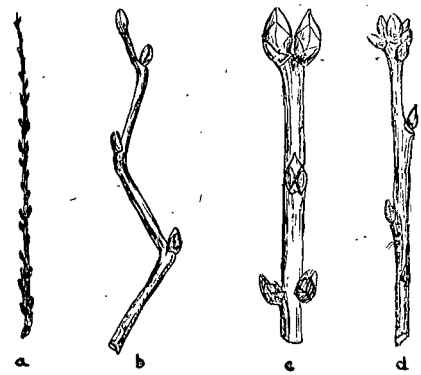
Kogelvorm : Als bij onze Meidoorn.

Half kogelvorm : Azijnboom (Rhus typhina), Hemelsboom (Aliantus) en bij de prachtige Manna es (Fraxinus ornus).

Eivormig : Hazelaar, Prunus-soorten, Sering, Linde.

Kegelvormig : Platanen, Poplieren, Judasboom (Cercis).

Spoelvormig : Krentenboompje (Amelanchier), Haagbeuk en gewone beuk.

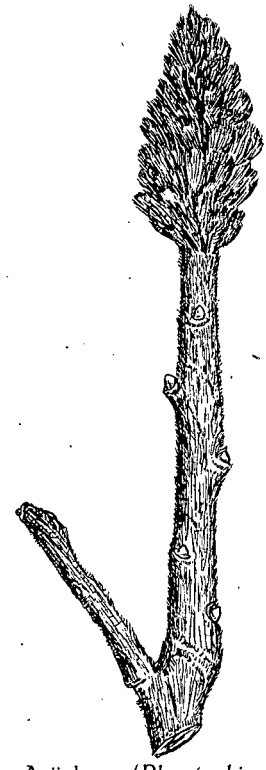
Knopstanden : a spiraalstand (Spiraea), b tweerijige stand (iep), c tegenoverstaand (sering), d opeengehoopt (eik).

De meeste knoppen zijn zittend, in sommige gevallen zijn deze gesteeld als bij onze doodgewone Els, Kornoelje en bij de bizonder vroegbloeiende en veel aangeplante Toverhazelaar (Hamamelis); verder bij de Schijnhazelaar (Corylopsis) of bij de eveneens bizondere Sneeuwklokjesboom (Halesia). Er zijn ook knoppen, welke op kortlot zitten, doch deze moeten we niet verwisselen met de vorig genoemde, hetwelk we constateren kunnen indien we letten op de sporen, welke de knopschubben van het vorig jaar daar achtergelaten hebben.

Vluchtig zullen we even letten op de kleur, welke meestal wel van betekenis is bij het determineren. Alhoewel deze zeer afhankelijk van de belichting zal zijn:

Groen bij de Eschdoorn, geel bij Wilg, bruin bij Paardekastanje en beuk, rood bij Judasboom en sommige wilgen; purper bij Krentenboompje en de echte Tulpenboom (Liriodendron), grijs bij Aesculus-soorten en Fraxinus ornus, zwart bij onze bekende Es.

Aan enige takjes ontdekken we geen zichtbare knoppen. Deze zijn wel aanwezig, doch min of meer verborgen als rustende knoppen in de twijg of achter andere organen gekropen. Is het voorjaar dan zullen deze pas te voorschijn komen als er letterlijk geen koude meer aan de lucht is. Zijn de bladeren pas gevallen dan zullen we dergelijke knoppen niet zien, eerst in de nawinter treden ze te voorschijn soms boven het bladstempel, soms daar doorheen. Zulk soort knoppen komen voor bij onze Boerenjasmijn (Philadelphus)

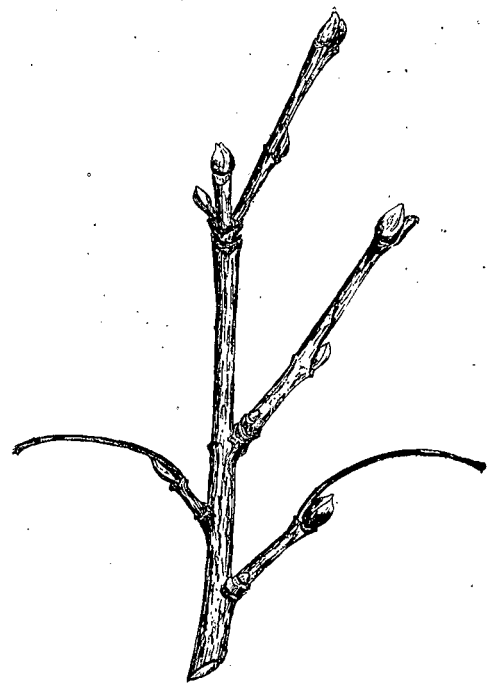
Azijnboom (*Rhus typhina*) met vruchtpluim.

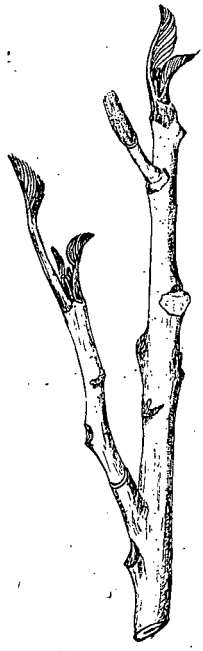
Gouden regen
(Laburnum vulgare)

Acacia (Robinia), de Heemroos (Hibiscus), Lederboom (Ptelea) en Christusdoorn (Gleditschia) (wel zo genoemd doch niet de echte Christusdoorn).

Achter het bladkussen verscholen knoppen vinden we bij enige Kornoelje-soorten, n.l. Cornus florida en C. Kousa. Bij deze heesters bevinden zich de knoppen in de oksels der verlengde bladkussens, ze worden zichtbaar indien we deze kussens naar buiten ombuigen. We kunnen hierin een keurige bescherming tegen de felle koude zien. Soms blijft een duidelijke bladsteelrest als bladbasis op de stengel achter, waardoor onder deze bladbasis knoppen verborgen zijn, zoals bij Rubus-soorten.

Pimpernoot *(Staphylea pinnata)*

Vleugelnoot
(Pterocarya fraxinifolia)

Maar genoeg over al die ondergedokenen, als de knoppen zo angstvallig wegkruipen gaat te veel van hun bekoring voor ons verloren.

De bovenste knop of knoppen van een tak zijn veelal het grootste, vooral bij jonge heesters zal dit het geval zijn. Immers deze eindknop levert in de komende zomer een nieuwe krachtige scheut. Doch dikwijls komen er ook in het voorjaar mooie bloemen uit te voorschijn, zoals bij de Sering, Rhododendron, Magnolia, Paardekastanje, Gelderse Roos, Pimpernoot (Staphylea), Gouden regen enz. enz.

Een uitzondering op deze grote eindknoppen maakt onze Kamperfoelie ; hiervan zijn de onderste knoppen het grootste. Bij deze grote eindknoppen zijn ook verscheidene knopschubben aanwezig.

Vol verbazing bemerken we hoe ontzettend veel er nog valt waar te nemen aan al die schijndode takjes, en hoe meer we letten

op al die verschillende kleinigheden, hoe interessanter onze winterstudie wordt. Juist in de rustige wintertijd is deze studie niet alleen een aangename, onze belangstelling voor de houtgewassen in 't algemeen wordt ook groter, waaruit een diepere kennis voor deze hoogst belangrijke plantengroep groeit.

Hengelo M. G. J. MEYER.

De legende van de steendeterminatie

Sagen en legenden hebben een taai leven, zij reiken wel van de alleroudste mensen over de middeleeuwen tot in onze tijd, bekoren door hun romantiek, en — vonkt er slechts nog in onze zakelijke en jachtige periode een klein lichtje van — een auteur of film is in staat dit tot een vlam aan te blazen in het toch ontvankelijke en naar emotie hunkerend gemoed.

Zelfs wetenschappelijke kringen worden er wel door aangestoken : daar is de Atlantissage, die ons verhaalt van een verzonken werelddeel tussen Afrika en Amerika, en welke Wegener met zijn drijvende continenten heeft getorpedeerd.

Er zijn ook legenden in minder grote stijl, die toch ook in bepaalde kringen beroering wekken, omdat zij een geloof aantasten, dat geworden is, gegroeid door dagelijkse ondervinding, door studie en routine.

Zo één ontmoette ik in „Natura" van November in de critiek op Van der Kley's mooie en gedegen boek.

Wat zou de lezer zeggen, als ik schreef : Planten determineren gaat nu eenmaal niet zonder tenminste gebruik te maken van mikroskopische preparaten, want de grassen, vooral de Bromussoorten en de Poa's met hun vormenrijkdom, bovendien de talrijke Carices, ze zijn niet uit elkander te houden.

Dadelijk zou u antwoorden : Ja, die zijn struikelblokken, maar de anemonen, de ranonkels, de vlinderbloemigen en zoveel meer zijn best uit elkander te houden. Juist, ik zal dus een dergelijke legende niet doen ontstaan of trachten leven in te blazen.

Maar nu wordt in „Natura" door de beoordelaar van genoemd boek neergeschreven, dat hij „geen vertrouwen heeft in de mogelijkheid berouwbare determinaties van gesteenten te verrichten zonder mikroskoop en slijpplaatjes" - de oude legende dus, fris aangeblazen !

Witte kwarts, rode jaspis, lydiet, radiolariet, kwartsiet, zandsteen, vuursteen, apliet, pegmatiet, schriftgraniet, kalksteen ? enz. enz., daar zal toch niemand moeite mee hebben, ook de geachte criticus niet.

Wel ja, er zijn moeilijke gramineeën en carices, vooral bij de diverse granieten en porfieren, die kennis van zaken en routine in het determineren vereisen, welke pas na jaren kunnen worden verkregen, en waarbij vergelijkend materiaal niet overbodig is, daar men zich bij stollingsgesteenten vooral op een gemiddelde moet instellen, en een loep niet kan ontberen, al is die overbodig